

Ю.С. Гребенников, Д.В. Філатов

РОЗВІДКИ НА ТЕРИТОРІЇ НОВОБУЗЬКОГО р-ну МИКОЛАЇВСЬКОЇ обл. У 2008 р.

Information on the archaeological prospecting in Novyi Buh Region of Mykolayiv Oblast is presented.

Згідно роботи науково-дослідного центру «Лукомор'є» Миколаївською комплексною археологічною експедицією під керівництвом К.В. Горбенка, Ю.С. Гребеннікова та Д.В. Філатова у 2008 р. проведено розвідки у Новобузькому р-ні Миколаївської обл. з метою фронтального вивчення території для виявлення нових пам'яток, визначення їхнього культурного шару та встановлення хронологічної і культурної належності.

Основну увагу було звернено на територію плато лівого берега р. Березівка у місці злиття з р. Інгул, в районі с. Розанівка. Зафіксовано раніше невідоме поселення доби пізньої бронзи Розанівка I (рис. 1). На відстані 1,5 км від села на плато проведено шурфовку загальною площею 62,0 м². Простежено таку стратиграфію: шар дерну (0—0,05 м), під ним шар гумусу темно-коричневого кольору (0,2—0,5 м), наступний шар сіро-золістого кольору (культурний шар завтовшки 0,15—0,8 м), далі — материк. Культурний шар одноманітний, насичений фрагментами кераміки, остеологічним матеріалом і знаряддями.

Шурф 1, 7,0 × 6,0 м, був закладений на відстані 171 м на південь від р. Березівка. У заповненні зафіксовано фрагменти кераміки, остеологічний матеріал, а також кістяні знаряддя, а ще — залишки фундаменту північно-східної стіни, ймовірно, приміщення. Кладка збереглася частково. Довжина вцілілої частини орієнтовно 6,0—7,0 м. Виходячи із завалів, можна припустити, що кладка складалася із 1—3 рядів. Ряд каменів стоять на ребрі (орфостатно). У кладці використано різний камінь — малий та середній бут, плитняк (0,4—0,6 × 0,2—0,4 × 0,2—0,3 м).

На відстані 135 м на південь від р. Березівка був закладений шурф 2, 5,0 × 4,0 м, в якому зафіксовано фрагменти кераміки, керамічне прясельце, кістки тварин і кам'яні знаряддя. У північно-східній частині виявлено дві ями.

Яма 1 орієнтована по осі північний схід—південний захід і складалася з двох частин. Діаметр північно-східної частини 1,4 м, глибина 0,3 м; південно-західної — 0,85 м, глибина 0,15 м. Південно-західна частина була перекрита кам'яною плитою. Таким чином, яма скла-

Рис. 1. Поселення Розанівка I. Ситуаційний план

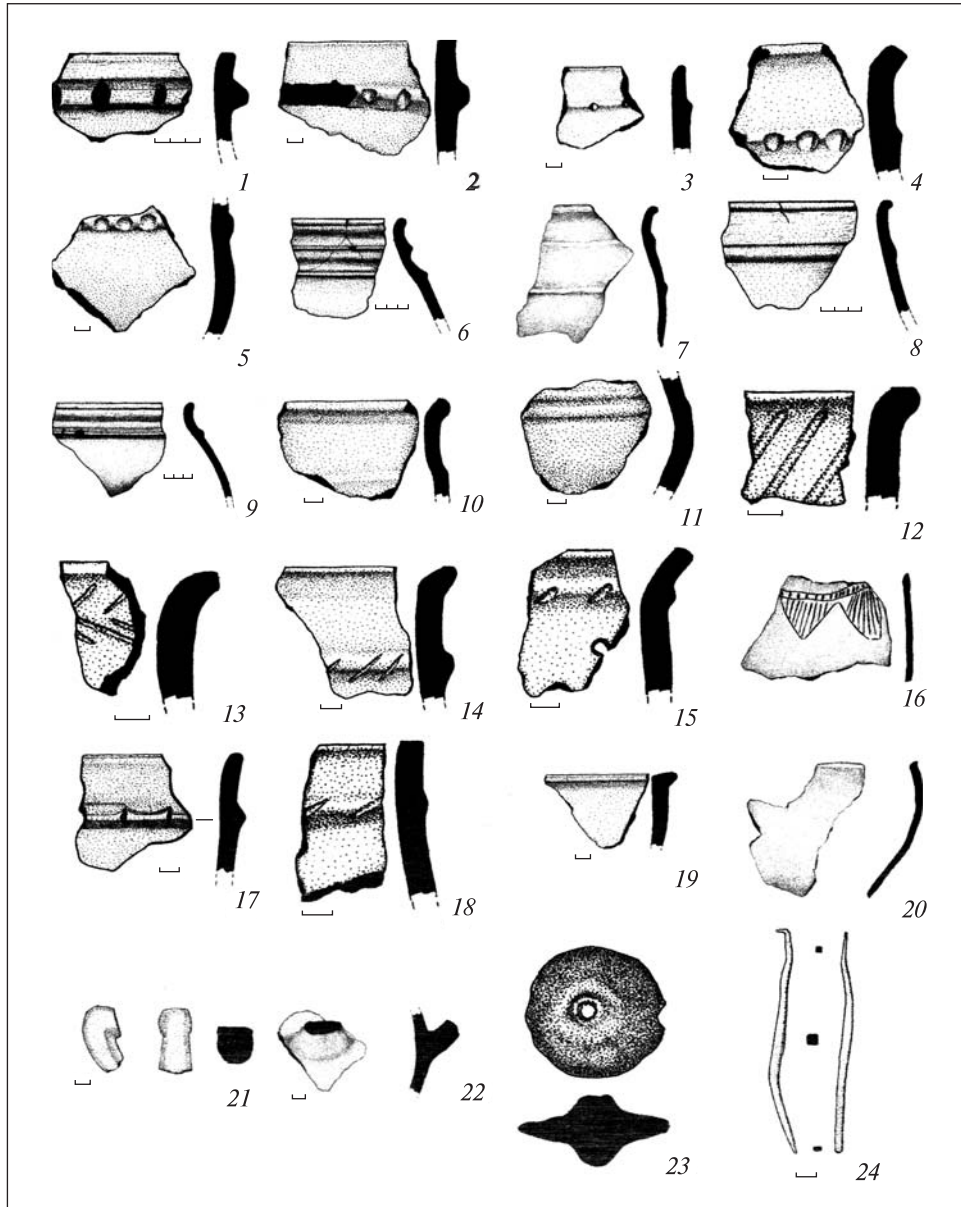

Рис. 2. Артефакти з поселення Розанівка I: 1–20 — фрагменти кераміки; 21, 22 — фрагменти ручок; 23 — пряслице; 24 — бронзове шило

далася з двох різних в діаметрі півовалів і нагадувала вісімку. У східній частині ями зафіксований прямокутник діаметром 0,3 м та завглибшки 0,35 м, імовірно для встановлення горщика. Заповнення ями злистого кольору з невиразними фрагментами кераміки та остеологічним матеріалом. Певно, це була господарська яма.

Яма 2 знаходилася за 0,2 м на північ від ями 1. Діаметр 0,3 м, глибина 0,2 м. Заповнення злистого кольору. Стіни різко переходять у дно. Матеріал відсутній. Виходячи з форми, можна припустити, що яма, ймовірно, стовбова.

Загалом на поселенні зафіксовано більше 1400 одиниць знахідок: фрагменти посуду, керамічні, кам'яні, кістяні та бронзові виро-

би, кістки тварин. Посуд представлено вінцями, стінками і денцями горщиків різних типів, фрагментами мисок-сковорід та ін. (рис. 2). Є лощені та ангобовані фрагменти. Також представлені ручки від посуду (рис. 2, 21, 22).

Основним видом орнаменту є пружок наліпний чи відтягнутий, навкісні насічки та округлі вдавлення (рис. 2, 4, 5, 9, 11, 12, 14, 15). Виділяється стінка горщика сірого кольору, орнаментована прокресленими лініями та трикутниками, вершини яких опущені донизу (рис. 2, 16).

Окрему групу знахідок становлять вінця горщиків банкоподібної форми, орнаментовані масивним пружком з пальцевидними вда-

леннями (рис. 2, 1, 2). Аналогії цим знахідкам трапляються на поселенні біля с. Грицівці Тернопільської обл. культури Ноуа. Також є фрагменти кераміки, орнаментовані двома пружками (рис. 2, 6, 7), вінця з комірцевим уступом (рис. 2, 19).

Матеріал відноситься до сабатинівської культури XVI—XIII ст. до н. е. Мотиви орнаментациї типові для посуду з поселень Сабатинівка та Анатоліївка.

За функціональним призначенням кераміка розподіляється на кухонну, столову і тарну, є проста і лощена. Кухонний посуд найчисленніший і поділяється на три типи: банкоподібні, горщики та сковороди.

Також зафіксовані вироби зі стінок посуду. Цілком імовірно, що такі вироби могли мати тотемний характер, тобто використовувалися в магічних ритуалах.

Вчені розглядають сабатинівську культуру як пік розвитку відтворювальної економіки степових племен бронзової доби (щільність заселення, розвинуте землеробство та скотарство, а також ремісництво). Топографія поселень підтверджує осілий рільничий спосіб життя сабатинівських племен. Поселення розташовані вздовж річок на невисоких терасах, частіше по балках, де протікали невеликі річки. Відомі також поселення на плато (Пелагеївка, Новогригорівка, Ташлик). Розташування поселення поблизу с. Розанівка на терасі є характерним для розміщення поселень сабатинівської культури.

Важливим для визначення характеру господарювання давніх племен є залишки фауни. На сабатинівських пам'ятках остеологічний матеріал посідає перше місце. На поселенні Розанівка зафіксовано 1035 фрагментів кісток тварин. Аналіз остеологічного матеріалу, здійснений О.В. Марковою, дав такі результати. З 1035 кісток 522 належать свійському бику, 12 — вівці, одна — козі, 73 — вівці/козі, чотири — свині, 131 — коню, одна — зайцю-русаку, одна — оленю благородному, п'ять — птахам, 285 не визна-

чено. Відтак, на поселенні переважають кістки свійської худоби, дикі представлені поодинокими екземплярами. Можна припустити, що на поселенні переважало скотарство, а полювання було допоміжною ланкою, що характерно для сабатинівської культури.

Значне місце у сабатинівців займало ремісництво. Основними було гончарство, косторізне виробництво, ткацтво та металообробка.

Косторізне виробництво на поселенні Розанівка представлене, за визначенням В.Б. Панковського, такими знахідками: фрагмент тупика з правої нижньої щелепи бика, фрагмент тупика з лівої нижньої щелепи, фрагмент чинбарського струга і струг з ребра коня, ліва лопатка коня зі слідами спрацьованості (совок?), фрагмент тупика з лівої нижньої щелепи бика, фрагмент «ковзана» з третьої плюсневої кістки коня, фрагментоване руків'я? з великої гомілкової кістки дрібної рогатої худоби, фрагмент діафіза кістки великого копитного зі слідами поперечного розпилювання, гудзик, можливо, з ділянки суглобової поверхні від плечової кістки великого копитного, пронизка з ребра бика, кістяна накладка.

Цікавим є фрагмент «ковзана». Такі «ковзани» були розповсюджені на території від Дунаю до Поволжя. Аналогії є на поселенні Сабатинівка.

Знайдено також пряслице біконічної форми: висота 2,0 см, діаметр 4,3 см, отвору — 0,5 см (рис. 2, 23).

Кам'яні знаряддя представлені ковадлами та курантами, які могли використовувати для обробки металевих виробів. Знайдено також бронзове чотиригранне шило (довжина 10,2 см, у перетині 0,5 см), що також може підтверджувати високий розвиток металообробки цих племен (рис. 2, 24).

Поселення Розанівка знаходиться на території регіонально-ландшафтного парку «Приінгульський». Тому, враховуючи заповідність цієї території та відсутність техногенного впливу, є можливість повністю дослідити пам'ятку.

